

10 Naar een impact economie

Werner Schouten en Dirk Schoenmaker

1. Inleiding

Onze maatschappij wordt geconfronteerd met grote ecologische en sociale uitdagingen. Het huidige neoliberale economische model heeft geen antwoord op deze uitdagingen. De economische groei, die juist de problemen veroorzaakt, blijft voorop staan in het neoliberale model en sociale en ecologische doelen blijven ondergeschikt. Regulering van sociale en ecologische externaliteiten is tot nu toe weinig succesvol gebleken.

Stiglitz heeft een set sociale en milieu-indicatoren voorgesteld.^{1,2} Indicatoren zijn een goede stap, maar niet voldoende als deze niet institutioneel zijn verankerd. De impact economie neemt de sociale en ecologische dimensies mee op het niveau van de doelfunctie.³ In een impact economie sturen overheid en bedrijven op economische, sociale en ecologische doelen in plaats van alleen op economische doelen. Dit vergt een nieuwe institutionele inrichting van overheidsbeleid en nieuwe vormen van corporate governance en waardemeting en -rapportage.

Dit hoofdstuk gaat eerst in paragrafen 2 en 3 in op nut en noodzaak van een impact economie en schetst de contouren van een impact economie. Vervolgens gaat paragraaf 4 in op de gevolgen voor corporate governance – het thema van dit jaarboek. Paragraaf 5 introduceert een nieuw framework voor bedrijven om over hun economische, sociale en ecologische prestaties te rapporteren: het Impact-Weighted Accountants Framework (IWAF). Tot slot geeft paragraaf 6 aan welke prikkels nodig zijn om een impact economie in te voeren.

2. Waarom een impact economie?

De opkomst van nieuwe economische modellen in historisch perspectief biedt een nuttige lens. Nieuwe ideeën kunnen al langer in ontwikkeling zijn. Een crisis biedt de voedingsbodem voor de daadwerkelijke omwenteling van het oude naar het nieuwe economische model. Tabel 1 laat zien hoe het Keynesianisme met een grote

1 S. & F. Stiglitz, 'Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress', Paris: Stiglitz Report 2009.

2 J. Stiglitz, J. Fitoussi & M. Durand, *Beyond GDP: Measuring What Counts for Economic and Social Performance*, Paris: OECD Publishing 2018.

3 D. Schoenmaker, 'The Impact Economy: Balancing Profit and Impact', *Working Paper 2020*, Issue 4, Bruegel.

rol voor de overheid om de economische vraag te stimuleren een antwoord was op de Grote Depressie met hoge werkloosheid in de jaren dertig van de vorige eeuw.⁴ Toen het Keynesiaanse model vastliep in de jaren zeventig met een te grote rol voor de overheid, die de markt verstikte, kwam de neoliberale economie op.⁵

Ter aanvulling op het eerdere laissez-faire liberale model ziet het neoliberale model een belangrijke rol voor de overheid als marktmeester. Marktwerking komt optimaal tot zijn recht binnen een helder reguleringskader. Nieuwe instituties, zoals de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en de Autoriteit Consument en Markt (ACM), vinden hun oorsprong in de jaren negentig en hebben als doel financiële markten en product markten goed te laten functioneren. Begin deze eeuw is de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) aan het palet toegevoegd om de private zorgverzekeraars te reguleren. Mellink en Oudenampsen beschrijven de opkomst van het marktdenken binnen het ministerie van Economische Zaken en later gevolgd door het ministerie van Financien.⁵

Tabel 1: Historisch perspectief op economisch modellen Europa en Noord-Amerika

Aanvang periode	Economische achtergrond	Economisch model	Doelfunctie	Rol overheid	Rol markt
18 ^e eeuw	Gestage groei tijdens Verlichting	Laissez-faire liberalisme	Macht en voorspoed (natie)staat	Beperkt Nachtwakersstaat	Zelfsturend
1930s	Grote depressie	Keynesianisme	Welvaart	Groot Vraagsturing	Beperkt
1970s	Instorten wederopbouw economie (einde Bretton Woods; olieschokken)	Neoliberalisme	Economische groei (BBP)	Treedt terug Marktmeester voor BBP	Weinig beperkingen Opereren binnen marktreguleringskaders
2010s	Klimaatcrisis en sociale ongelijkheid; globale financiële crisis	Impact economie	Brede Welvaart	Marktmeester voor brede welvaart Regie functie Initiële investeerder	Binnen kaders voor brede welvaart Bedrijven sturen op integrale waarde

⁴ J.M. Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London: Macmillan 1936.

⁵ B. Mellink & M. Oudenampsen, *Neoliberalisme*, Amsterdam: Boom uitgeverij 2022.

Tabel 1 illustreert de verhouding tussen overheid en markt. Het neoliberale economische model heeft de rol van markten groot gemaakt. De markt kan echter niet het hoofd bieden aan de huidige sociale en ecologische uitdagingen. Markten in hun huidige vorm vergroten juist het probleem. De vrije contractering van arbeid leidt tot toenemende sociale ongelijkheid tussen hoogopgeleide veelverdieners met vast contracten en laagopgeleide zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) met lage uurtarieven en geen arbeidsbescherming. Aan de ecologische kant leidt economische groei gestimuleerd door marktwerking tot toenemende milieuproblemen (koolstof en stikstof uitstoot; verlies biodiversiteit) ondanks alle 'overheidsmaatregelen'. Marktregulering is onvoldoende in staat om deze excessen bij te sturen.

De overheid moet weer de regie nemen op de arbeidsmarkt en bij de klimaat- en stikstofcrises.⁶ De aanpak van het kabinet Rutte IV met grote klimaat- en stikstof-fondsen voldoet niet. Er is overheidsregie nodig om bijvoorbeeld de infrastructuur voor groene waterstof tot stand te brengen, zodat de geplande waterstof fabrieken in Rotterdam en de Eemshaven de groene waterstof bij de gebruikers (de industrie in Nederland en het Duitse Roergebied) kan brengen en deze gebruikers aan te sporen tijdig om te schakelen op groene waterstof. Op onderdelen zal de overheid de rol van initiële investeerder moeten spelen.⁷ Ook bij de aanpak van stikstofcrisis is het niet voldoende om fondsen beschikbaar te stellen om boeren uit te kopen. Er is juist regie en visie nodig voor de overgang naar een nieuw landschapsmodel dat landbouw en natuur combineert met lagere grondprijzen en hogere productprijzen voor biologische landbouw.³ Een belangrijk aandachtspunt bij de invulling van de regierol is dat de overheid de uitvoering niet zelf ter hand neemt. Innovatie en snelle implementatie gedijen in een omgeving waarin marktpartijen concurreren om als eerste de oplossing(en) te vinden. Maar is er wel regie nodig om richting (en prikkels) te geven aan de oplossingen en partijen met elkaar te verbinden.

3. Contouren van een impact economie

De kern van een impact economie is verbreding van de doelfunctie.⁸ De overheid stuurt op brede welvaart, dat economische, sociale en ecologische doelen omvat. Bedrijven sturen op integrale waarde, dat financiële, sociale en ecologische waarde combineert. Tabel 2 schetst de contouren van een impact economie. Ook de besluitvorming, zeggenschap en rapportage worden dan aangevuld met sociale en ecologische elementen. De zeggenschap en rapportage worden later in paragraaf 3 en 4 behandeld.

6 Commissie Borstlap, *In wat voor land willen wij werken? Naar een nieuw ontwerp voor de regulering van werk*, Eindrapport van de Commissie Regulering van Werk, Den Haag 2020.

7 M. Mazzucato, *The Entrepreneurial State. Debunking public vs. private sector myths*, London: Anthem Press 2013.

8 D. Schoenmaker, 'The Impact Economy: Balancing Profit and Impact', *Working Paper 2020*, Issue 4, Bruegel.

Tabel 2: Contouren van een impact economie

Dimensie	Neoliberaal model	Impact economie model
Doel - Economie - Bedrijven	Stimuleren economische groei Winst maximalisatie	Generen impact (brede welvaart) Missie (purpose) gedreven
Besluitvorming - Economie - Bedrijven	Publieke goederen gebaseerd op fiscale en economische indicatoren Netto contante waarde gebaseerd op financiële factoren	Publieke goederen gebaseerd op economische, sociale en ecologische indicatoren Netto contante waarde gebaseerd op integrale waarde (= financiële, sociale en ecologische factoren gecombineerd)
Zeggenschap - Economie - Bedrijven	Parlement Aandeelhouders	Parlement Belanghebbenden (stakeholders)
Rapportage - Economie - Bedrijven	Klassieke begroting op basis van bruto nationaal product Financieel jaarverslag	Brede welvaartsbegroting Impact gewogen jaarverslag

Bron: Schoenmaker (2020).⁸

De impact economie is een markteconomie die de mindset, informatie en prikkels verschaft die marktpelers en overheden in staat stellen om welvaart te scheppen voor iedereen. De overheid stelt brede welvaart van burgers in plaats van economische groei voorop. Een regionaal voorbeeld is de Amsterdam Donut Coalitie (van Kate Raworth) die alle burgers in de regio een eerlijke sociale basis biedt binnen ecologische grenzen. In een impact economie lossen bedrijven problemen zoals klimaatverandering en armoede op in plaats van ze te veroorzaken: natuurlijk en sociaal kapitaal wordt behouden, hersteld en vergroot. Bedrijven richten zich niet op pure winstmaximalisatie, maar op het balanceren van winst en welzijnsproductiviteit tot een niveau waarin beide voldoende hoog zijn. Hierin is welzijnsproductiviteit gedefinieerd als: ‘de effectiviteit waarmee de middelen van een bedrijf worden ingezet voor de belangrijkste behoeften van de samenleving’. Werk, innovatie en ondernemerschap draagt zo meetbaar bij aan de brede welvaart van generaties in het hier en nu en generaties later en elders.

De institutionele inrichting van de overheid en het bedrijfsleven zijn niet onafhankelijk van elkaar. In een gezamenlijke benadering kunnen overheid en bedrijfsleven elkaar juist versterken in de overstap naar een impact economie. Uiteraard verschilt de invulling, maar de doelen en besluitvorming zijn gelijkgericht: van een eenzijdige economische basis in het neoliberale model naar een brede impact basis in de impact economie.

Hoekstra betoogt dat niet gaat om de zoektocht naar nieuwe varianten van brede welvaart, maar dat we juist de alternatieven voor de klassieke bruto nationaal product benadering moeten bundelen om tot een impact economie (of brede welvaart / well-being economie) beweging te komen.⁹ Nieuw-Zeeland en Schotland zijn koplopers in de well-being economie beweging.

4. Corporate governance in een impact economie

4.1 Sturen op integrale waarde?

Het idee van sturen op integrale waarde binnen bedrijven is niet nieuw. In de jaren negentig van de vorige eeuw presenteerde auteur John Elkington de inmiddels welbekende triple bottomline: ‘people, planet, profit’. De triple bottomline werd breed toegepast in het bedrijfsleven. In de afgelopen jaren worden ook de Sustainable Development Goals (SDG’s) en science-based targets vaker toegepast door bedrijven om te sturen op integrale waarde.

Ondanks de groei in concepten, initiatieven en commitments van bedrijven aan sociale en ecologische doeleinden, schieten veel bedrijven echter nog altijd tekort in hun bijdrage aan de SDG’s. In een analyse van de toepassing van de SDG’s binnen Nederlandse bedrijven concludeert PwC dat grote Nederlandse bedrijven zich meer moeten inspannen om de SDG’s en waardecreatie voor de bredere samenleving te integreren in hun strategie en activiteiten.¹⁰ Opereren binnen de grenzen van de planeet behoort regelmatig nog altijd niet tot de kern van de strategie. Besluitvorming op bedrijfsniveau is nog primair gericht op het creëren van financiële waarde voor de aandeelhouder op de korte termijn. Zo blijkt uit recent onderzoek van onderzoeksbureau SOMO dat de beloning van aandeelhouders tussen 2000 en 2019 met 500% is gestegen. Tegelijkertijd namen de schulden van bedrijven toe en stagneerden investeringen in innovatie, langetermijnwaardecreatie en duurzaamheid.¹¹

Ondanks groei in urgentie om innovatie en ondernemerschap ten dienste te stellen aan de samenleving, wordt innovatiekracht, menselijke kapitaal en geld van bedrijven momenteel onvoldoende en inefficiënt ingezet voor maatschappelijke uitdagingen,

9 R. Hoekstra, *Replacing GDP by 2030*, Cambridge: Cambridge University Press 2019.

10 PwC, *Toepassing van SDG’s door Nederlandse organisaties*, 2019, retrieved from: <https://www.pwc.nl/nl/actueel-publicaties/assets/pdfs/pwc-sdg-booster-2019.pdf>.

11 R. Fernandez, T. Klinge & B.-J. Verbeek, ‘Aandeelhouders eerst’, 2022, retrieved from Amsterdam: <https://www.somo.nl/nl/aandeelhouders-eerst/>.

zoals de SDG's. Mede daarom heeft John Elkington zelf 25 jaar na introductie van de triple bottomline het begrip teruggeroepen, net zoals een autofabrikant verkeerd geproduceerde auto's terugroept. Volgens Elkington was het niet gelukt om de financiële bottomline te vervangen door de triple bottomline.¹²

Dat deze integrale besluitvorming tot op heden nog onvoldoende tot wasdom is gekomen in de markt is toe te schrijven aan twee belangrijke aspecten: het ontbreken van de juiste informatie en het ontbreken van marktprikkels. De impact economie pakt deze uitdagingen aan door de informatie én de prikkels aan te bieden voor integrale besluitvorming en de maximalisatie van welzijnsproductiviteit van bedrijven.

4.2 *Impact informatie voor integrale besluitvorming*

De eerste belangrijke weeffout van de huidige economie is dat prijzen en winsten geen informatie bevatten over de maatschappelijke effecten van productie en consumptie. Hierdoor *lijkt* grijze stroom goedkoper dan groene stroom. Hierdoor *lijkt* een snack met veel suiker, een hoge biodiversiteitsschade en waarbij de boeren in de keten zijn onderbetaald goedkoper dan een lokale, biologische appel met weinig suiker, een positief biodiversiteitseffect en een goede prijs voor de boer. Hierdoor *lijken* investeringen in klimaat en biodiversiteit enkel welvaart-verlagend als men afgaat op het Bruto Binnenlands Product.

Deze activiteiten *lijken* goedkoper. Het financiële voordeel wordt echter in veel gevallen gecreëerd ten koste van sociaal, menselijk en natuurlijk kapitaal. Doordat bedrijven echter primair rapporteren op financiële waardecreatie, blijven de effecten op sociaal, menselijk en natuurlijk kapitaal onzichtbaar. Daardoor worden deze maatschappelijke kosten veelal ongezien betaald door (groepen in) de samenleving en niet door de veroorzaker.

Om dit te ondervangen wordt in de impact economie daarom financiële accounting verrijkt met impact accounting. In de impact economie publiceert elke organisatie niet alleen haar financiële winst maar ook haar echte winst, haar bijdrage aan brede welvaart. Dit gebeurt door de maatschappelijke jaarrekening. Deze jaarrekening kwantificeert en waardeert de maatschappelijke kosten en baten voor elke stakeholder (klant, werknemer, leverancier, samenleving en aandeelhouder) en op elk kapitaal (financieel, intellectueel, geproduceerd, menselijk, sociaal en natuurlijk). Zo kan worden aangetoond of financiële waarde wordt gecreëerd ten koste van de brede welvaart van huidige en toekomstige generaties of dat het bedrijf juist brede welvaart creëert. De maatschappelijke jaarrekening is tevens hét middel voor

¹² J. Elkington, '25 years ago I coined the phrase "triple bottom line." Here's why it's time to rethink it', *Harvard business review* 2018, 25, p. 2-5.

bestuurders om invulling te geven aan de agenda ‘Ondernemen voor brede welvaart’ die VNO-NCW in 2021 presenteerde.¹³

Door de (impact)informatie uit de maatschappelijke jaarrekening te verwerken in managementinformatie en toe te passen bij investeringsbeslissingen en inkoopbesluiten, kan ook daadwerkelijk worden gestuurd op de creatie van integrale waarde.¹⁴ Het meten, rapporteren en sturen op impact biedt diepere inzichten in kansen en risico’s omtrent duurzaamheid in de waardeketen, helpt bij het bepalen van nieuwe verdienmodellen die brede welvaart ondersteunen, draagt bij aan compliance met regelgeving (zoals de CSRD en de CSDD), ondersteunt de introductie van schaduwrijzen in de onderneming en biedt bestuurders een rechtvaardiging om te investeren in maatschappelijke waarde of lange termijn waardecreatie, ook wanneer dit mogelijk ten koste gaat van het financiële resultaat op de korte termijn. Wanneer impact een centrale rol speelt in de besluitvorming en informatie-infrastructuur in een onderneming transformeert de Chief Financial Officer (CFO) tot een Chief Value Officer (CVO).

5. Meten en rapporteren van impact informatie

Een belangrijke vraag is hoe de impact van een onderneming op de samenleving gemeten en gerapporteerd kan worden op zo’n wijze dat het rationale besluitvorming mogelijk maakt. Specifieker, bruikbare impact informatie stelt een bedrijf of diens stakeholders in staat vast te stellen of alternatief A of B te verkiezen valt als niet winst (aandeelhouderswaarde) maar brede welvaart de doelfunctie is.

Hiervoor is allereerst een definitie van brede welvaart nodig. Brede welvaart gaat uit van een aantal niet-reduceerbare kernwaarden: gelijkheid, menselijk welzijn en mensenrechten. Op die basis kan een welvaartsfunctie worden gedefinieerd met twee dimensies: een dimensie die het totale huidige en toekomstige welzijn van alle mensen (gelijkelijk gewogen) meet en een dimensie die de schending van mensenrechten (die zowel en sociale als milieudomein omvatten) meet.

Verder is er een operationalisering (kwantificering) van het concept brede welvaart nodig en hoe de keuzes van een onderneming deze beïnvloeden. Het *Impact-Weighted Accounts Framework*, ontwikkeld door de Impact Economy Foundation, Harvard Business School, Erasmus University, Singapore Management University en Impact Institute, geeft zo’n operationalisering.¹⁵ IWAF neemt vijf stappen, met tien principes zie Tabel 3, die nodig zijn om A en B rationeel te kunnen vergelijken:

13 VNO-NCW, *Ondernemen voor brede welvaart*, 2021, retrieved from Den Haag: https://www.vno-ncw.nl/sites/default/files/ondernemen_voor_brede_welvaart.pdf.

14 W. Schramade, D. Schoenmaker & R. de Adelhart Toorop, ‘Beslisregels voor langetermijnwaardecreatie’, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie* 2021, 95(5/6), p. 211-218.

15 Impact Economy Foundation, ‘Impact-weighted accounts framework’, 2022. Bron: <https://impacteconomyfoundation.org/impactweightedaccountsframework/>.

1. Om een valse vergelijking te voorkomen, worden alle materiële impacts van een onderneming meegenomen. Hiertoe hanteert IWAF een (conceptueel) uitputtende indeling van impacts: potentiële impacts op de huidige en toekomstige generaties worden in kaart gebracht voor elke stakeholdergroep van de onderneming (klant, werknemer, leverancier, samenleving en aandeelhouder) en elk van de zes kapitalen (financieel, intellectueel, geproduceerd, sociaal, menselijk, natuurlijk). Op basis hiervan worden een aantal materiële impacts gekozen. Een impact is materieel wanneer de impact het toekomstige verdienvermogen of de brede welvaart van stakeholders beïnvloedt (zie principe ‘Materiality based’ in Tabel 3).
2. Vervolgens worden de verscheidene impacts van opties A en B gekwantificeerd om te kunnen vaststellen hoe groot ze zijn. Zonder te kwantificeren kunnen twee opties niet eens op 1 impact worden vergeleken laat staan voor allemaal.
3. Als derde step worden impacts gewaardeerd in euro’s, zodat verscheidene impacts vergeleken kunnen worden en een keuze mogelijk wordt gemaakt ook al scoort A beter op een impact en B op een andere (wat nagenoeg altijd het geval is).
4. De vierde stap is het attribueren van impact. Omdat impacts (zoals de CO uitstoot van een auto) het gevolg zijn van de keuzes door allerlei ondernemingen, is het niet voldoende maatschappelijke effecten te meten, maar moet de bijdrage van de onderneming aan deze effecten bepaald worden middels attributie. De impact van de een onderneming reikt verder dan de grenzen van de organisatie. Impacts in de waardeketen, zoals onderbetaling of uitstoot van broeikasgassen, en impacts bij het gebruik van producten en diensten kunnen ook ten dele worden geattribueerd aan de onderneming. De groei in welzijn als gevolg van het bezit van een huis kan bijvoorbeeld ten dele worden geattribueerd aan de bank die de hypotheek heeft verschaft.
5. De laatste stap is het aggregeren. Een onderneming kan honderden impacts hebben: het optellen tot een getal is niet mogelijk, echter opties A en B kunnen ook niet zinvol vergeleken worden door ze op honderden impacts te vergelijken. Daarom worden impacts alleen binnen het eigen kapitaal (financieel, intellectueel, geproduceerd, sociaal, menselijk natuurlijk) bij elkaar opgeteld. Het wegstrepen van gecreëerd financieel kapitaal tegen de vermindering van natuurlijk kapitaal is niet mogelijk.

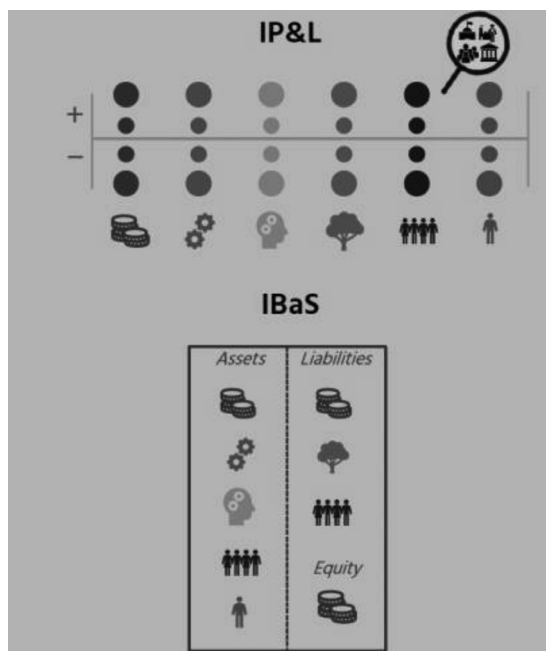
Tabel 3: Operationalisering in vijf stappen, en tien principes, van brede welvaart

Topics	Principles
 Identification Which impacts are my responsibility?	 Multi-dimensional Impacts can reflect different forms of value and value for different stakeholders
	 Materiality based An impact is material if it affects future earnings or if it affect welfare of stakeholders
	 Welfare based IWAF includes at least two welfare categories: wellbeing and the respect of rights
	 Value chain responsibility Organisations have a responsibility for the impact of their value chain partners
 Measurement How do I measure societal impacts?	 Impact-pathway based Impact is about outcomes – how the welfare of stakeholders is affected
	 Complete reference view Impact is defined with respect to a specific reference scenario
 Comparability What are the relative sizes of impacts?	 Valued in commensurable unit Monetary valuation allows impacts to be compared
 Aggregation How to make sense of many impacts?	 Only within welfare categories Negative impacts (of the rights dimension) shall not be netted against positive impacts
	 Conservation of impact Impact contribution ensures total impact is counted exactly once.
 Presentation How to comprehensively present impacts?	 Statements of IWAs Integrated Profit & Loss, Integrated Balance Sheet and derived statements

Bron: Impact Economy Foundation

Het resultaat van IWAF, zie principe ‘Statements of IWAs in Tabel 3, is een aantal impact rekeningen die analoog werken aan financiële rekeningen:

- Een geïntegreerde winst en verliesrekening (IP&L, zie figuur 1): deze geeft de positieve of negatieve impact van de onderneming weer voor elke stakeholder en elk kapitaal.
- Een waardecreatie rekening: Een overzicht van de waardecreatie van de onderneming aan elk van haar stakeholdergroepen die laat zien of de onderneming waarde schept voor hen.
- Een externe kostenrekening die alle externe sociale en milieukosten van de onderneming weergeeft waarvoor zij zorgdraagt deze te voorkomen.
- Een SDG-rekening die laat zien welke positieve effecten de onderneming heeft op het realiseren van de SDG's.
- Een geïntegreerde balans (IBaS, zie figuur 1): die laat zien hoeveel assets de onderneming heeft en hoe haar continuïteit voor toekomstige waardecreatie geborgd is.

Figuur 1: Geïntegreerde Winst- en Verliesrekening en Geïntegreerde Balans

Bron: Impact Economy Foundation

Op basis van deze rekeningen, kan een bestuurder of werknemer bepalen of alternatief A of B beter is. Net zoals vanuit aandeelhoudersperspectief investering A beter is dan investering B als A meer winst of netto contante waarde maakt, zo kan vanuit een maatschappelijk perspectief worden bepaald of A of B meer waarde schept. Dit kan worden ingezet voor huidige of toekomstige beslissingen.

Daarnaast is transparantie ook cruciaal: om (haar) stakeholders ook de mogelijkheid te geven om te kiezen tussen A of B, kan de onderneming een maatschappelijke jaarrekening publiceren, waarin zij rekenschap geeft over haar bijdrage aan de samenleving.

Het grote voordeel van IWAF is dat impactinformatie eindelijk gebruikt kan worden om keuzes te maken door het bedrijf of haar stakeholders. Aangezien elk van de vijf stappen nodig is, is het makkelijk om in te zien waarom bestaande aanpakken falen.

6. Prikkel voor een impact economie

Impact-Weighted accounts leveren dus de informatie voor het maken van integrale besluiten. De economische realiteit leert echter dat inzicht in de maatschappelijke

impact op zichzelf niet voldoende is om welzijnsproductiviteit te maximaliseren. Dit brengt ons bij de tweede belangrijke weeffout: de prikkels in de markt.

De prikkels in de huidige markt zijn er voornamelijk op gericht om korte termijn financiële waarde te maximaliseren. Het is dan aantrekkelijk om kosten waar mogelijk af te wentelen op de samenleving. Afwijken van deze regel wordt in de markt eerder bestraft dan gewaardeerd, getuige de manier waarop Emmanuel Faber door aandeelhouders werd verdreven als vooruitstrevende CEO van Danone. Impactondernemingen die zich van nature richten op het maximaliseren van maatschappelijke waarde, ervaren daarnaast vaak concurrentienadeel in de markt. Succesvolle impactondernemingen, zoals The Body Shop en Ben & Jerry's, groeien daardoor zelden verder dan een marktaandeel van 5%.

In de impact economie zijn de marktprikkels daarom zo vormgegeven dat bedrijven die netto meer maatschappelijke waarde scheppen ook winstgevender zijn. De belasting voor bedrijven moet dus omgekeerd evenredig zijn aan de maatschappelijke winst (voor belasting). Op deze manier gaat het financieel en menselijk kapitaal naar de organisaties die de meeste waarde scheppen voor de samenleving. Geld, talent en innovatiekracht worden zo efficiënt en effectief mogelijk ingezet voor doeleinden die daadwerkelijk bijdrage aan brede welvaart. Bedrijven die waarde onttrekken gaan failliet. Dit geeft vleugels aan zowel lokale middenstanders die een sociale functie vervullen als aan farmaceutische multinationals die zoveel mogelijk mensen willen genezen.

Ook wordt in de impact economie de echte prijs betaald voor producten en diensten. Dit lost veel duurzaamheidsproblemen op. Duurzame producten zijn dan goedkoper dan niet duurzame producten. Het wordt dan (financieel) aantrekkelijk om producten te ontwikkelen zonder kinderarbeid, onderbetaling in de keten en met een zo klein mogelijke ecologische voetafdruk. De koopkracht hoeft ook niet achteruit te gaan als de overheid duurzame producten goedkoper maakt en niet-duurzame duurder.

Investeerders en ondernemers kunnen zelf al een begin maken met echte prijzen. Zo kunnen investeerders de maatschappelijke impact van ondernemingen meenemen in risicomodellen en de rentevoet differentiëren op basis van de maatschappelijke waarde van een onderneming. Bedrijven kunnen werken met schaduw prijzen bij projectvoorstellen, producten inkopen op basis van de echte prijs, transparantie bieden over de echte prijs naar consumenten en hun in staat stellen deze prijs (vrijwillig) te remediëren. Verschillende supermarkten, zoals supermarkt De Aanzet in Amsterdam, en enkele cafés brengen dit al in de praktijk. Verdere samenwerking door bedrijven op het gebied van true pricing is mogelijk, gezien de ruimte die de ACM biedt binnen het kartel verbod voor samenwerking op het gebied van duurzaamheid.

In de impact economie zijn de marktprikkels dus zo vormgegeven dat er een race naar de top ontstaat op het gebied van het creëren van brede welvaart voor alle

stakeholders. De huidige markteconomie is echter (nog) geen impact economie. Er bestaan nog diverse perverse prikkels die bedrijven en bestuurders de kant van de financiële waardecreatie op de korte termijn op duwen en niet bijdrage aan maatschappelijke waarde stimuleren. Zo concludeert Ex Tax dat financiële prikkels in het belastingstelsel bijvoorbeeld nog niet zijn ingericht op een duurzame economie, aangezien arbeid relatief hoog is belast terwijl verbruik van natuurlijke hulpbronnen en vervuiling niet of nauwelijks is belast. Het principe van de vervuiler betaald gaat dus nog lang niet altijd op. Integendeel, jaarlijkse vloeien, in de vorm van belastingkortingen op het gebruik van fossiele brandstoffen, miljarden euro's gemeenschapsgeld naar koolstof intensieve industrieën.

Op ondernemingsniveau bestaan er ook diverse perverse prikkels die in de weg staan van integrale besluitvorming en de impact economie. Zo is een maatschappelijke zorgplicht nog altijd niet opgenomen in de taakomschrijving van bestuurders en commissarissen. Ook worden bestuurders jaarlijks royaal beloond met aandelenbonussen. De individuele financiële belangen van bestuurders worden daarmee direct gekoppeld aan de belangen van de aandeelhouders. Ten derde kunnen ondernemingen op grote schaal eigen aandelen inkopen, iets waar de afgelopen jaren op grote schaal gebruik van is gemaakt. Aandeleninkopen gaan vaak ten koste van investeringen in R&D en verduurzaming. Hoewel deze handeling nu gemeengoed is, was dit in de Verenigde Staten tot in de jaren tachtig verboden omdat inkoop van eigen aandelen gezien werd als een vorm van marktmanipulatie.

Om deze perverse prikkels te minimaliseren en een impact economie te creëren met echte welvaart, echte winst en echte prijzen, is er daarom regie van de overheid nodig.

Regelgeving en marktprikkels volgen vaak een marktroute alvorens ze worden geïmplementeerd. Bedrijven hebben daarom de taak om koplopers te zijn in de impact economie, regeneratieve verdienmodellen te ontwikkelen en aan te tonen dat de brede welvaart gebaat is bij een impact economie. Dit vereist een bepaalde mate van 'radicaal ondernemerschap'. Bestuurders moeten het lef hebben om producten en verdienmodellen tegen het licht te houden en zich af te vragen of deze netto-waarde creëren of waardevernietigend zijn voor de samenleving. Wanneer dat laatste het geval is, is transformatie of afscheid van het oude product of verdienmodel onvermijdelijk.

Een ander belangrijk aspect van corporate governance voor een impact economie is een constructieve lobbyagenda. Het aanpassen van de mindset, de informatie en de prikkels in de markt ten faveure van de impact economie vormen diepgaande economische veranderingen. Dergelijke veranderingen kunnen alleen tweeweg worden gebracht wanneer koplopers met vereende krachten samen lobbyen. Anders blijven we gevangen in systeemoptimalisatie in plaats van systeemverandering.

7. Conclusie – van groei naar bloei

De transitie naar de impact economie behelst een verbreding van de doelfunctie, van financiële groei naar menselijke bloei. De impact economie vergt een verandering in de mindset, informatie en de prikkels in de markt om marktspelers en overheden in staat te stellen brede welvaart te scheppen voor iedereen. In een impact economie sturen overheid en bedrijven op economische, sociale en ecologische doelen in plaats van alleen op economische doelen. Het meten, rapporteren en sturen op meervoudige waarde is echter tot op heden slechts beperkt tot wasdom gekomen in het bedrijfsleven.

Het Impact-Weighted Accounts Framework stelt ondernemingen in staat om op een consistente en vergelijkbare wijze de impact van de onderneming op de samenleving te meten en te rapporteren. IWAF faciliteert daarmee rationale besluitvorming op basis van impact met brede welvaart als doelfunctie. Door ook de prikkels in de markt aan te passen, kan ervoor worden gezorgd dat ondernemingen hun middelen effectiever inzetten voor het oplossen van maatschappelijke uitdagingen, zoals samengevat in de SDG's, en het creëren van brede welvaart voor iedereen.

